

СТАНОВИЩЕ

от доц. Борис ЖЕЛЕВ Георгиев

за дисертационен труд

на **Аксиния Александрова Пейчева**

„**МУЗИКАЛНИ АНАЛОГИИ В АБСТРАКТНОТО ИЗКУСТВО**“

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“.

Професионално направление: **8.2. Изобразително изкуство**

Национална художествена академия, Катедра „Стенопис“

Научен ръководител: проф. д-р Олег Гочев

Представеният от Аксиния Александрова Пейчева дисертационен труд е с общ обем 188 страници и Приложение към него.

Текстът е в обем 175 стр. и включва: увод, изложение в три глави, заключение и приносна част. Библиографията се състои от 101 проучени литературни и онлайн източници, които в голямата си част са на чужд език. Приложението съдържа снимков материал по текста – 80 бр. илюстрации.

Сам по себе си трудът представлява амбициозен опит на авторката да изследва теоретично музикалните аналогии във визуалното изкуство, като анализира процесите, които се наблюдават по време на абстрактното изкуство, свързани с “общуването” на визуалното изкуство и музиката, и конкретизира степента на задълбоченост на това явление, което само по себе си води до нови съждения и умозаклучения за тези процеси.

Важно е да се отбележи, че дисертацията на Аксиния Пейчева е моноаспектно проучване, обхващащо различни гледни точки, което е видно от структурирането на труда, който следва схемата на подобен тип научно изследване.

Авторефератът отразява адекватно в съкратен вид съдържанието на текста. Състои се от 48 страници и включва увод, обобщено изложение от три глави, заключение, приноси и публикации по темата на дисертацията.

Представеният дисертационен труд и автореферат са обвързани тематично със самостоятелните публикации на докторанта, които са на български език и под печат.

Представените материали съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му.

В уводната част докторанта заслужава особено внимание с умението си ясно да формулира целта и задачите на изследването, да изясни обекта и предмета, методологията и актуалността на темата, да степенува по важност отделните моменти, които представляват интерес за анализа на проблема.

Като основна цел на изследването докторантката формулира необходимостта от въвеждането на термин, който би могъл да опише и обясни връзката между музиката и визуалното изкуство и в същото време да е достатъчно всеобхватен, колкото самия процес. За тази цел трудът предлага

термина „**визуален превод**“, което освен обогатяването на терминологичния апарат, използван до момента, предполага и излизането от контекста на изобразителното изкуство и поставянето на проблема в по-широк смисъл, търсейки допир до други сфери на науката, както и изследване на възможностите за неговото приложение в съвременното изкуство.

Задачите, които трудът си поставя, са не по-малко амбициозни - систематизирането и изучаването на подходите на отделни художници, както от времето на абстрактното изкуство, така и съвременни автори, занимаващи се с връзката между музиката и живописата и под една или друга форма с темата за визуалния превод.

Дисертационният труд на Аксиния Пейчева изследва детайлно различните аспекти на взаимодействията между музиката и живописата, като обект на изследването се превръщат както художествени произведения, свързани с целта на определени автори да направят връзка между двете изкуства, или “за превеждане” на музика в живопис, така и множеството теоретични трудове, които те разработват на тази тема.

В **първа глава**, в която се извежда понятиятният апарат на дисертацията, докторанта разглежда термина „музикални аналогии“, като сложен когнитивен процес на прехвърляне на информация или съобщение от определена система към друга.

Акцент в главата е извеждането и употребата на термина „**визуален превод**“, като особено подходящ за описание на явленията от света на визуалното изкуство, заимствали на похвати, характерни за музиката.

В изложението на първа глава се проследява исторически идеята за „визуален превод“ на музика, чрез анализ на аналогията между звука и цвета в античната философия (Аристотел и Питагор), през ренесансовите философи и математици (Кардано и Царлино), йезуитът и енциклопедист - Атанасий Кирхер (17-ти век, съставител на сложни илюстрации с асоциации между ноти, цветове, дори и между яркостта и контрастите помежду им), Исак Нютон (в публикуваната през 1704 г. „Оптика“ представя и опит за пълна аналогия на цветове и звуците, Луис Берtrand Кастел (математик и философ, създател на *Farbenmusik* „цветомузика“ и „оптичен клавесин“).

Разбира се основна част в историографията заемат процесите и явленията в изобразителното изкуство от началото на ХХ в., свързани с темата за взаимовръзката между музика и цвят, но преосмислена по съвсем нов начин, който превръща връзката между двете изкуства в напълно логичен етап от развитието на идеята за абстракцията. Така, както констатира авторът *„...базирайки се на тези разсъждения, визуалният превод започва да олицетворява нещо повече от проста аналогия или сравнение, а се превръща в продължение на идеята за „дехуманизацията“ на изкуството по това време“*.

В последната част от главата, изследването се фокусира върху откриването на конкретни физични свойства, процеси и явления, които осъществяват връзка между звука и цвета - явления, които позволяват определено количество информация успешно да бъде прехвърляно от една в друга среда на разпространение; или явления, които позволяват съобщения от една среда да взаимодействат с такива от друга система, като това

взаимодействие е причина за активирането на звуков (или светлинен) резултат.

Като структурен подход в изследването, следва да се отбележи, че докторанта отделя междинни обобщения (изводи) в края на всяка глава, които завършват съответната подтема в текста и правят логичен преход към следващата част.

Във **втора глава** на дисертацията Аксиния Пейчева е успяла да намери подходящата дистанция за собствените си изводи и да обоснове нюансите в използваната терминология за взаимовръзките между музика и изобразително изкуство. Особен интерес в тази насока представлява развитието на темата в периода на абстрактното изкуство, което създава благоприятни предпоставки за подобни процеси, поради своята обвързаност с интереса към емоцията и „духовното“.

Другата основна причина за засиленият интерес към „нематериалната тема“ в изобразителното изкуство, според автора може да се открие във факта, че зараждащата се по това време феноменология обръща сериозно внимание на същността на преживяването като процес; а експерименталната психофизиология (Вилхелм Вунд, Чарлс Хенри и др.) обяснява „усещането“ като това, което физическото тяло изпитва чрез сетивата. Тези научни търсения и нови идеи в психологията резонират и в изкуството. Науката развива тезата, че цветовете и звуците имат пряко въздействие върху човешкото съзнание, а художници като Кандински, Малевич, Паул Клее, Джоузеф Албърс, Микалоюс Чурльонис, Франтишек Купка (един от пионерите на абстрактното изкуство и част от течението „Орфизъм“), Йоханес Итън, Лионел Файнингер, Хайнрих Нойгеборен и др. обръщат специално внимание в своите теоретични и методологични разработки на това, как цветовете директно влияят върху съзнанието на човек и създават чиста емоция.

Специално внимание е отделено на „идеите“ на Вагнер за тотално произведение, като продукт на възможно най-много изкуства, които започват постепенно да се надграждат и получават свое ново тълкуване във времето. „Изкуството на бъдещето“ (Artwork of the future), за което Вагнер говори, става и част от възгледите на футуризма („Манифест на футуризма“ от Филипо Томазо Маринети, вестник Фигаро, 20 февруари 1909 г.). Темата за визуалния превод на музика в изображение, придобива други мащаби, превода ѝ не само в статично изображение, а във визуално изкуство, което съдържа повече аспекти (Бруно Кора - абстрактно кино и хроматичната музика, Викинг Егелинг- абсолютния филм и визуалната музика и др.).

Авторът анализира различните примери в творчеството на абстракционистите и констатира, че темата за абстрактното има своя много логична и обоснована теоретична страна, без която то няма начин да съществува и че тази теоретична страна в голяма степен е свързана по един или друг начин с музиката. По този начин темата за визуалния превод на музиката в живопис придобива своя собствена ниша, в която могат се обобщят общи тенденции.

Обобщаването на различните подходи към темата за визуалния превод в абстрактното изкуство, помага на Аксиния Пейчева да направи аналогия със съвременното изкуство, където синкретизмът на изкуствата и тяхната интеракция съвсем не е непознато явление.

В **трета глава** - „Теория на визуалния превод“ Аксиния Пейчева доразвива темата за визуалния превод в контекста на съвременното изкуство, като се базира на изводите за процесите, свързани с “общуването” на визуалното изкуство и музиката от миналият век и извежда идеите, застъпени в различни подходи при съвременните прояви на изкуството през последните десетилетия.

Тази идея е помогнала на докторанта много точно да характеризира и разграничи трите типа подход – мултидисциплинарен, интердисциплинарен и трансдисциплинарен и същевременно да категоризира проблематиката на явлениято „Трансдисциплинарно изкуство“ в неговите различни проявления в съвременното изкуство. Разгледани са примери от произведения на артисти от най-развитите направления в изкуството, които използват активно трансдисциплинарния подход от категорията „Хибридно изкуство“:

- **„биоарт“** -Едуардо Кач (Eduardo Kac), известен със своите „трансгенни“ произведения на изкуството, в които интегрира биотехнологии, политика и естетика, Сузане Анкер (*Suzanne Anker*), която изследва пресечната точка на изкуството и биологичните науки, Кимсоия (*Kimsooja*), автор на инсталации, чиито живот трудно би могъл да бъде разграничен от архитектурната среда, Томас Сарацено (*Tomás Saraceno*), известен със своите мащабни, интерактивни инсталации и плаващи скулптури.

- **„саунд арт“** (течение, което се намира в пространството между музиката и визуалното изкуство) – Самсън Йънг (Samson Young), Карстен Николай (Carsten Nicolai), Кристин Сън Ким (Christine Sun Kim), Джанет Кардиф (Janet Cardiff).

- **„Звуковата скулптура“** (част от саунд арт направлението), която използва звука като основно изразно средство, но остава в контекста на скулптурата - Мериан Амашър (*Maryanne Amacher*), братята Баше (*François Baschet, Bernard Baschet*), Лукас Кюне (*Lukas Kühne*), Лиз Филипс (*Liz Phillips*), Дерек Шил (*Derek Shiel*), Зимун (*Zimoun*), Летиция Сонами (*Laetitia Sonami*), Джеф Талман (*Jeff Talman*), Дейвид Летелиер (*David Letellier*).

Авторът изследва и прояви на артисти в съвременното изкуство, които интегрират различни методологии за визуализацията на звуци и ги използват като основен елемент, като инсталациите на Даниел Паласиос (*Daniel Palacios*), Паскал Броколичи (*Pascal Broccolichi*), Риойши Курокава (*Ryoichi Kurokawa*), Анди Хънтингтън (*Andy Huntington*), Пол Пруденс (*Paul Prudence*), който комбинира кодиране и алгоритми, за да превърне звуковите данни в изображения в реално време, Лорънс Абу Хамдан (*Lawrence Abu Hamdan*), който използва методите за артилерийското звуково разузнаване, за да привлече вниманието към по-големи политически проблеми.

Авторите на подобен тип проекти ни отвеждат отново към темата за визуалната музика, но надградена чрез интегриране на нови изразни и концептуални средства.

В тази част от изследването темата за визуалния превод добива нови измерения и се нагърбва с нови цели – имплементирането не просто на различни аспекти от друг вид изкуство, а и с различни, на пръв поглед чужди територии, като тази на науката. Визуалният превод се причислява към онези сложни явления, които са проекция на информационното общество и процеса на

глобализация.

Понятието за информация в изкуството също бива преосмислено, което важи и за процеса на визуален превод. Преосмислянето на изкуството като информационна система и осъзнаването на процеса на визуален превод се превръща в една от важните стъпки по пътя към трансдисциплинарността, а тя от своя страна обогатява и превръща визуалното изкуство в още по-комплексна система.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Разглежданият труд, оформен по системен начин, съдържа сериозни научни приносни резултати, постигнати след всестранен анализ и с използване на подходяща методология. Езикът и стилът на изложението е на необходимото научно ниво

Използваната методика и методически инструментариум, приложени от Аксиния Пейчева са оптимално подбрани и съответстват напълно на поставената цел и задачи на изследването, което показва необходимата научна зрялост на докторанта.

От началото до края тя следва един много логичен и последователен път, в резултат на което е получила серия чисто теоретични и научни резултати, приложими при структурирането и анализирането на различните аспекти на взаимодействие между музика и визуални изкуства.

Целепоставянето е логически структурирано, добре намерено и ползотворно. Приносите съответстват на поставените в научното изследване задачи.

Ако все пак трябва да избира нещо, което да отлича особено положително, то това е направеният анализ и описание на трансдисциплинарните практики в съвременното изкуство. В този смисъл дисертационният труд дава основа за по-широко теоретично изследване на понятието „*визуален превод*“, като основна част от съвременното изкуство.

Оценката ми за дисертационния труд, автореферата, научните публикации и научните приноси е **положителна**. Смятам, че трудът **отговаря напълно на изискванията** на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му.

Постигнатите резултати ми дават основание да предложа на почитаемото научно жури да присъди **образователната и научна степен „доктор“** на **Аксиния Александрова Пейчева** в Професионално направление: 8.2. Изобразително изкуство.

28.04.2019 г.

доц. Борис Желев.....

Факултет по изобразително изкуство

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“